

HARRI ROSPU

Päkapikud-rindemehed

Kuidas Lumivalgekesest taas kord ei saanud feministlikku ikooni

Jürgen Rooste

Gyula Harangozó lasteballett Tíbor Kocsáki muusikale „Lumivalgeke ja seitse põialpoisi“. Dirigendid Erkl Pehk ja Mikk Murdvee, lavakujundus Kentaur (Ungari), kostüümid Rita Velich (Ungari). Esietendus rahvusoperis Estonia 1. II 2008, maailma esietendus 27. XI 2004.

liselt hästi tabatud rollid tervelt seltskonnalt, muidugi – eks siin ole kõva koreograafitöö taga), publikut võluv balletitants tollelt seitsmeselt rühmalt. Päkapikkude (ja nendega liitunud Lumivalgeke, või ka nendega võitlusse astunud nõiamoori) ansamblimäng lõi selle aura, mis lapsed tükiga kaasa tõmbas. See oli see, isegi minu jaoks. Ja muidugi hirmutav nõiaköögistseen, kui kuri võõrasema end peletiste abil vanamooriks muundab – nägin, kuidas pisemad vaatajad silmad kateka katsid! Mis ilus õud!

mise elemente, et asendada need flirtivate või tolatsevate eriefektidega (mida harrastab suur jagu viimaste kümnendite multifilmitööstuse ja kahjuks ka lasteteatri *mainstream*-suunast), vaid nautisid omal moel just seda jutustamiskunsti, oma eripärast animatsioonikeelt. Ning kuigi ungarlaste balletiversioonis ei olnud erinevaid pilte/loo elemente iseenesest palju, siis loo jutustamise naudingut seda enamgi: tähelepanuväärseim oligi too peatumine, tunnete ja tungide ja emotsionaalsete elementide ja seikluse idude väljajoonistamine. See on tõesti üks selline lastetükk, mis paneb lapsed kaasa

tegelast teise valgusesse, lunastada Võõrasema (hetkiti siin küll selge *femme fatale*'i kuju – võrgutab nii printsi kui jahimeest) või pesta Lumivalgekeselt maha naiivse plikakese naiselikku võlu, tehes tast näiteks feministliku kangelase, kes paneb räpased päkapikud paika ja sunnib neid ise koristama ja kokkama. Ei miskit säärast. Lumivalgekesest lihtsalt ei saa feministlikku ikooni, kui me ei taha just selle loo võlu pääl tallata. Ta on veidi ulapäine piiga, säsasilmne armuja, naiselik hoolitseja, puhtusearmastaja, isegi oma printsessilikkuses siiras ja töökas. Noh, psühhoanalüüsi vahenditega võiks päkapikkude kallale asuda küll: mida need seitse üheskoos, ent siiski üksinda elavat veidrikku tas õigupoolest näevad? Sest, tõesti, veidrikud nad on – narkoleptilisest Unimütsist paranoilise ja pahatu Julise Torisejani, säält edasi vastutustundetu ja keskendumisvõimetu Ninatargani... Jajaa. Aga see kõik pole Gyula Harangozó't õnneks kübetki huvitanud. Tema eesmärk on olnud siin teine.

4.

Ma usun, et see, mida vajab moodne süvakultuur, on kontakt vaatajaga/lugejaga/kuulajaga, samm (olgu või pisitilluke, ma ei taha sugugi kutsuda kedagi tarbimisjanus ja pääliskaudse hämaraollusega kurameerima või vallatlema) vastu tulevikule, sest kohtumine temaga seisab meil ees juba tunni aja pärast. Et Lumivalgeke ja ta seitse sõpra praegu Estonia kavasse prahvatasid ning kõik etendused (tõsi, neid on liiga vähe, teatrijuhid, võtke kuulda: seda võiks nüüd küll pisut pikemalt või tihedamini mängida, kui tunglejaid jagub) kohe välja müüsid, näitab mingit nälga, mis meil lastekultuuri osas õhus on. Tõsi küll, lastekirjandus on teinud läbi uue tõusulaine, paar filmikest on ka tulnud, lastetükkegi tehakse (kuigi neist nii palju – või siis nii palju hääd – ei kuule, kui tahaks), aga seda on ikka ja alati vähe, sest meie eesmärk on ju selge: takistada järgmistel aastakäikudel kaubakeskusepõlvkonna järgi samme seadmast. Ühe ühiskonnasegmendi jagu noori me oleme juba kaotanud – eks me hakkame seda tunda tõesti omal nahal, kui jõuab kätte nende kord Eesti elu edendamiseks asuda ja asju otsus-

1.

Mul ei ole balleti suhtes, erinevalt ooperist, mingeid eelarvamusi. Kehakeeles mõistan ma emotsionaalset rõhutamist, „ebaloomulikkust“ (tehnilises mõttes), teatavat groteski me igapäevase liigutuste jadaga võrreldes paremini kui häälekasutuses. Ekstaole. Eriti võluv on veel modernne, ekspressiivne tants, aga see selleks.

Ungarlaste meeskonnatöona valminud lasteballett ülituntud muinasjutu motiividel on loomult ikka pigem „klassikaline“ (muidugi nooremale, püsimatumale publikule mõõndusi tehes) – lembeduetid jms. Kuigi, jah, mis nende pagana päkapikkudega pääle hakata... jõuline, koomiline, mehelik, veidi tõllerdav, karakterikeskne (lihtsate võtetega, dramaati-

See oli see, isegi minu jaoks. Ja muidugi hirmu-
tav nõiaköögistseen, kui kuri võõrasema end
peletiste abil vanamooriks muundab – nägin,
kuidas pisemad vaatajad silmad kätega katsid!
Mis ilus õud!

2.

Lavastaja põhjendab kavalehel (mis lehel, see on terve kleepusraamat, mis lastele veel takka-
järelegi tegevust pakub) oma teemavalikut sel-
lega, et tänapäevased „Lumivalgeke...“ tööt-
lused teatrites ei ärgitanud ta meeli, ta tahtis
teha sellest „lugude loost“, kõige kuulsamast
muinasjutust oma versiooni. Ja see versioon on
üsna klassikaline, lahknedes küll pisut vendade
Grimmide üleskirjutustest, kuid matkides veidi
Disney kurikuulsat varianti (nõid pudeneb lõ-
puks päkapikkude eest põgenedes kaljult), mis
ei ole iseenesest sugugi halb valik. Varasemad
Disney täispikkade animatsioonide lood olid
teistmoodi töödeldud: ei visatud välja jutusta-

ne vaid piite/loo elemente iseenesest välja, mis
loo jutustamise naudingut seda enamgi: tähe-
lepanuväärseim oligi too peatumine, tunnete
ja tungide ja emotsionaalsete elementide ja
seikkuse idude väljajoonistamine. See on tões-
ti üks selline lastetükk, mis paneb lapsed kaasa
mõtleva, jälgima, sest stseenid rulluvad täies
pikkuses lahti, neile on aega antud, aega pü-
hendatud – ja näitlejad laval pühendavad oma
aega, et seda lugu rääkida. Aeg aga on tänases
Eestis üks defitsiitne kaup, uskuge mind, ma
tean! Iga endale võidetud sekund on kullakaa-
luga, ning lood, võluvad, põnevad lood on mu
jaoks vahest parim, mis saad nende hetkede
jooksul endale pakkuda. Või oma lapsele.

3.

Klassikaline ei ole too „Lumivalgeke...“ vaid
jutustamise naudingule keskendumise mõt-
tes. Siin on veel miskit: loo elemendid ei ürita
anda uusi tõlgendusi, paigutada mõnd tuntud

Segele, tantsu ja...
bakeskusepõlvkonna järgi samme seadmata.
Ühe ühiskonnasegmendi jagu noori me oleme
juba kaotanud – eks me hakkame seda tunda
tõesti omal nahal, kui jõuab kätte nende
kord Eesti elu edendamata asuda ja asju otsus-
tada. Aga see on ainult lahing, kus lüüa saime.
Sõda kestab. Ja paistab, et balletipäkapikud
passivad veel eesliinile üsna kenasti. Üle kahe
tunni sõnatut tükki jälgida ja mitte tähelepanu
kaotada, see on juba suur saavutus, eriti, mil
teame, et säilitus- ja magusaineid ja telepurgi-
pilte ja arvutivõimalusi täis topitud lapsepead
ei sisalda enam eriprogrammi keskendumis-
võime jaoks, et me räägime hüperaktiivsusest
kui massilisest probleemist. Säärane kesken-
dumisharjutuski on juba iseväärtus, rääkima-
ta isesorti emotsionaalsest laengust, mis taga
kaasas käib. Nii et klassikaline, välja peetud,
suurte üllatusteta, aga võluvalt lahendatud ja
ilma jutustamishirmu põdemata ära räägitud
lugu. Korralik töö.

Lasteballett rahvusoooperi brändiks

Ago Herkül

Esietenduse Estonia oli pilgeni täis ja sumises
nagu mesilastaru. Rökkav lõpuaplaus ei taht-
nud kuidagi vaibuda. Saal aplodeeris püsti
seistes nagu mõnel kuulsuse benefissil. Publi-
kule etendus meeldis.

Üle aastate nägin Eesti teatris lasteeten-
dust, mis oli tõesti tehtud lastele. Võluvalt.
Siiralt. Ausalt. Lavastus rääkis teatud-tuntud
lugu loomulikult ja õnneks ilma tänapäevas-
tamiseta. Temperamentselt, tule ja säraga.
Kött, kurbus, tigheidus, üksindus, vihavaen ja...
vanadus! Elujaatus ja optimism ka kõige laval
toimuva kiuste. Loodetavasti jõudis paljudeni
saalis balletiteatri südamik „Tere!“

1.

Lavastust teljena läbiv ja koos hoidev seitsme
pöialpoisi liin oma lastepärasuse, muinasjutu-
lisuse, elurõõmu, tempo ja kohati lausa hiilga-
va esitusega on pisidetallideni läbi lavastatud
ja efektne. Pöialpoiste esinemislust haarab. Ja
haarab meelde jäävalt. Seda nii pooside kui ka

sünkroonsete liikumiste dünaamika osas. Kõik
pöialpoistele lavastatu on eesmärgistatult
show, s. t tants vaatajatele. Nende „missioon“
on kujundlik ja üheselt mõistetav. Balletiteat-
ris erakordselt harv nähtus, nii et tahaks nende
lausa küllusliku tantsu jätkumist!

Pöialpoistele veel kiituseks: tõsisus, millega
nad esitavad koomilist, on super. Pole midagi
raskemat kui komöödiat tehes ise tõsiseks jää-
da. See mõjus liigutavalt. Välditi kaldumist ühe-
ülbaliselt lõbusaks, lärmakaks, energiliseks selts-
konnaks, muutumata hetkekski koomiliseks.

2.

Võrratud on ungarlastest lavakunstnike kos-
tüümid, lavakujundus ja selle kasutusvõtted.
Kõik, alates selle lavastuse tarbeks loodud la-
vaeesriidest kuni pöialpoiste kaevanduseni
välja, oli andekas ja jättis mulje kenast teatrist.
Kunstnik oli muinasjututegelased tõeliselt
kaunilt riietanud. Lavapilt tervikuna mõjus.
Saabus see õnnis hetk teatris, kui lavakujundus
haarab tervikuna, kui naudid kunstnike paku-
tu emotsionaalset aktiivust, kusjuures alati
on arvestatud balletietenduse eripäraga. La-

vakujundus täitis oma „geneetilise“ ülesande
– visuaalne mulje etendusest oli olemas juba
enne tantsu. Ungarlased saavutasid Estonia
täiesti balletikõlbmatul laval maksimumi: tea-
ter oma tähenduses on VAATEMÄNG.

3.

Koreograaf ja lavastaja Gyula Harangozó näol
on vaieldamatult tegemist mõtlema kunstniku-
ga. Paraku komistab ta terviku vormistamisel
järjekindlusetusele, sellele kaasaegse balleti-
teatri Achilleuse kannale. Millega kuidagi nõus
olla ei saa, on kogu Lumivalgeke, Prints ja
Jahimehe koreograafia. Nende tegelaste ko-
reograafiline tekst demonstreerib XX sajandi
keskpaiga klassikalise tantsu treeningtunni
grammatikat. Laval kirge imiteeriv artist on
tänases balletiteatris anakronism. Peategelase-
tele lavastatu on pealiskaudne, ainult välisele
vormiilule tuginev ühetooniline ilutsemine: ei
ainsatki oma võtet koreograafias, ei leidlikkust
lahendustes, ei õiget kulminatsiooni, isegi mit-
te korralikku konflikti. Hea ja kurja, Võõrasema
(*alias* Vana naine) ja Prints vahelise võitluse
kergekaaluline kujutamine. Kõik nendele olu-

listele tegelastele lavastatu on ammu-ammu
olnud, tehtud, nähtud... Kui keegi siit midagi
uut suudab leida, siis vahest ainult lavastaja ise.

Kahjuks pole lavastaja häbenenud banaals-
ust etenduse finaalis. See lausa koletu võis-
tutantsimine oleks küll võinud jääda olema-
ta. Häbene või silmad peast. Fortissimoga sai
sedavõrd üle pingutatud, et töi halastamatult
välja helilooja Tibor Kocsáki kohta sobiva ühe
teise kauni loo moraali: kuningas (sedapuhku
helilooja) on alasti.

Lavastajale julgeks küll soovitada redigee-
rida oma lavastatut, mis muidugi on alati üli-
raske.

4.

„Lumivalgeke ja seitse pöialpoissi“ veenis, et
tänase Estonia balletitrupp on tugeval klassi-
kalisel baasil suurepäraselt kaasaegset tantsu
valdav kooslus. Balleti kunstilise juhi Tiit Här-
mi kreedo sai allakriipsutatult toonitatud: tä-
napäevasuse tagab vaid truudus traditsiooni-
dele. Selle parimaks kinnituseks on etenduse
staariks tõusnud Sergei Upkini lausa ingellikult
särav Ninatark.